

určitú organizačnú základňu a mal by svoj spoločný vedúci orgán,¹¹ 2. treba vypracovať program národného frontu, vyplývajúci zo spoločného záujmu poraziť fašizmus a vybudovať na Slovensku nový, ľudový demokratický poriadok, 3. treba vniesť ducha a metódy čestnej spolupráce do všetkých organizácií KSS a Demokratickej strany, za 4. treba vedľa jednotných odborových organizácií slovenského robotníctva vybudovať jednotný sväz slovenského roľníctva a jednotný sväz slovenského roľníctva a jednotný sväz slovenskej mládeže,¹² ktoré by boli zastúpené v národnom fronte, po 5. treba dôsledne a bezohľadne čistiť všetky složky národného frontu od živlov zradcovských, kolaborantských a karieristických.

Sme hlboko presvedčení, že rýchle uskutočnenie týchto opatrení v značnej miere odstráni niektoré doterajšie nedorozumenia, bude významným krokom napred v spoločnom boji o oslobodenie Slovenska a súčasne položí solídny základ trvalej spolupráce a demokratického vývinu oslobodeného Slovenska v novej Československej republike.

Pravda, 17. 3. 1945, čís. 24.

[182]

1945, 17. březen. Košice. — Programové provolání Přípravného výboru Národní fronty na Slovensku.

O hlas k slovenskému národu.

Komunistická strana Slovenska a Demokratická strana, ktoré tvoria jadro slovenského Národného frontu,¹ dohodly sa na tom, že pre ďalšie prehĺbenie tesnej spolupráce a pre sú-

¹¹ Takový orgán — Přípravný výbor Národní fronty byl vytvořen 17. 3. 1945, viz dokument čís. 182, spolu s pozn.

¹² Ještě v březnu došlo v orgánu Národní fronty na Slovensku k dohodě o vytvoření jednotné mládežnické a rolnické organizace; srv. odst. 3. a 4. dokumentu čís. 186.

¹ Problematika národní fronty za povstání a v tzv. košickém období je velmi široká; pro pochopení celého předúnorového vývoje na Slovensku má zkoumání této otázky prvořadý význam. Šlo jednak o vytváření a upevňování národní fronty jako jednoty všech demokratických a protifašistických sil, jako třídního svazku dělnické třídy s ostatními třídami a vrstvami, jehož náplní bylo plnění úkolů národní a demokratické revoluce, a současně o zformování politicko-organizačního výrazu tohoto třídního svazku, Národní fronty jako bloku politických stran a masových organizací. V komplexu těchto otázek byl pro Slovensko jedním z nejdůležitějších problémů formování stranickopolitické struktury.

Argumentace v tehdejší vedení KSS proti narušení systému dvou stran — KSS a DS — vycházela ze dvou základních momentů. Jednak z přesvědčení, že třetí strana by byla střediskem reakčních, kolaborantských a luďáckých živlů, a dále z obav, že existence většího počtu politických stran by nezbytně měla za následek proniknutí nezdravých rysů politického stranictví do systému lidové demokracie. Řadu dokladů nalezneme zejména v tisku KSS, a to jak za povstání, tak zejména v košické Pravdě v první polovině března 1945. Pro ozřejmení ocitujme několik příkladů argumentace obhajující bipartijní stranickopolitický systém na Slovensku. Jeden z prvních najdeme v komentáři prvního čísla týdeníku „Nové slovo“ ke vzniku Demokratické strany a k jejímu programu. V tomto článku nazvaném „Pred utvorením Demokratickej strany“ se píše mj.: „Utvorenie ďalšej alebo ďalších strán (mimo KSS a DS — pozn. editorů) by naše politické pomery len skomplikovalo. Stupeň demokracie sa nemeria počtom politických strán, ale mierou, akou ľud vykonáva štátnu moc. A tomto cieľu býva väčší počet politických strán práve na prekážku. Býva len merítkom, ako sa politická činnosť zbyrokratizovala. Už tretia strana býva v pokušení využiť sprostredkujúcej úlohy a inkasovať za ňu pozície. Systém dvoch strán bude prirodzeným ideologickým výrazom sociálneho rozdelenia spoločnosti.“ (Nové slovo, 24. 9. 1944.)

Výrazem prvního názoru je komentář „Pravdy“ ze 6. 3. 1945, nazvaný „Viac politických strán?“. Článek vychází ze skutečnosti, že otázka počtu politických stran na Slovensku se stala předmětem politické diskuse a vyjadřuje k této otázce zásadní stanovisko. Práví se v něm: „V poslednom čase začína sa na oslobodenom území pretriasať otázka nášho stranického systému. V kruhoch demokratickej strany nadhazujú, že doterajšie politické strany, komunistická a demokratická nestačia a že by bolo treba umožniť zakladanie ďalších strán.“

stredenie všetkých demokratických a národne uvedomelých síl za oslobodenie Slovenska i za vybudovanie ľudovej demokracie je nevyhnutné utvoriť spoločný orgán,² ktorý by vypracoval program Národného frontu a koordinoval by spoluprácu všetkých složíek oboch strán, ako i všetkých tých organizácií, ktoré budú v Národnom fronte zastúpené.

Bratia a sestry!

Hrdinská Červená armáda v ťažkých a krutých bojoch oslobodzuje Vašu rodnú zem. Všetky naše sily musia sa sústrediť na aktívnu pomoc vojskám Červenej armády, ktoré idú na pomoc našim bratom a sestrám, ešte trpiacim a krvácajúcim pod bičom nemeckých otrokárov.

Prikročte ihneď k urýchlenej oprave mostov, hradských, železničnej dopravy, zničenej Nemcami a k obnove riadneho chodu hospodárskeho života.

Ochotne a dobrovoľne poskytnite Červenej armáde zásoby, ktoré pre úspešné vedenie vojny potrebuje. Pomáhate tým svojim bratom a osloboditeľom, pomáhate tým svojim spoluobčanom, ktorí za líniou frontu v nemeckom otroctve čakajú na deň svojho oslobodenia!

Branci a záložníci! Vojaci a dôstojníci!

Hláste sa do radov novej demokratickej československej armády! Budte vzornými, ukázanými a neohrozenými bojovníkmi. Tak Vám prikazuje posvätný záujem slovenského národa a Československej republiky. Tak velí česť slovenského vojaka, ktorý spolu s partizánmi pozdvihol zbraň proti nemeckému votrelcovi a vydobyl si tým slávu v celom demokratickom svete.

Členovia miestnych a okresných národných výborov!

Oslobodený ľud Vám sveril správu svojich vecí. Slúžte verne ľudu a jeho záujmom. Pracujte pre zaistenie potrieb robotníkov, splňte všetky túžby roľníkov, zabezpečte svrchovanú

Myslíme, že je tu kdesi chyba pri samom nastolovaní otázky. Terajšia naša sústava dvoch strán nevyplývala z nijakej dogmy. Splodil ju sám politický vývoj na Slovensku a plne sa už vykryštalizovala za jesenného povstania... Socialistické strany sa sjednotily v jedinú KSS a medzi slovenským robotníctvom niet nijakej nálady pre návrat starej rozcapartenosti... A občiansko-demokratické skupiny, ktoré sa zúčastnily na podzemnej protifašistickej činnosti (aspoň čiastočne) a na povstaní, sa ešte v Banskej Bystrici sgrupovali do demokratickej strany. Nový útvar plne vyčerpal všetko, čo ostalo verné demokracii vo všetkých bývalých občianskych stranách a nie je nám známe, že by sa v politicky takto sústredenom občiansko-demokratickom tábore prejavovali voľajaké odštiepenecké snahy. Kto má teda zakladať tretiu, či dokonca štvrtú, piatu politickú stranu a pre koho ich má zakladať? Komentár vychádza ďalej z toho, že dosavadní dvě strany plne postačujú k tomu, aby zainteresovali a získaly ke spolupráci všetky národné sily, ktoré majú kladný význam pro výstavbu ľudově demokratického zřízení a uzavírá veľmi rezolútne: „Pre tretiu či ďalšiu politickú stranu u nás po konkrétnom vývoji nášho odboja niet pôdy, ak len nechceme otvárať dvercia reakcionárom, ktorých sa musí náš politický život stoj čo stoj striasť, či nečistým živlom, ktoré by len vítaly príležitosť, keby si mohli pootvárať krámy na politické kšeftárstvo.“

² Vydání společného svolání Přípravného výboru Národní fronty na Slovensku předcházela porada zástupců KSS a DS, na níž bylo dosaženo dohody 1. o vytvoření společného orgánu — přípravného výboru NF, jehož úkolem bylo „vypracovat závazný společný program a vnést ducha čestnej a lojalnej spolupráce do všetkých složíek obidvoch strán“ (Pravda, 17. 3. 1945, „Základňa národného frontu sa rozšíri“) a 2. o tom, že základna Národní fronty bude rozšířena vybudováním jednotných svazů rolnictva a mládeže, jež by byly zastoupeny v Národní frontě. Tato porada se uskutečnila 15. března 1945 z iniciativy KSS (pracovní porada ÚV KSS se 13. 3. 1945 usnesla předložit předsednictvu Demokratické strany návrh na svolání společné schůzky — viz Pravda, 15. 3. 1945, „Dôležité rozhodnutia ústredia KSS“).

Kroky, jež podniklo vedení KSS, aby postavilo spolupráci v rámci Národní fronty na Slovensku na pevnou programovou základnu, byly logickým pokračováním jednání košické pracovní konference KSS, a to jak nepřímé kritiky levičáckých tendencí v KSS, tak zejména a hlavně rozboru situace v Demokratické straně a její každodenní činnosti. Předsednictvo SNR nemohlo natrvalo suplovat ústřední orgán NF, o potřebě výborů NF v okresech a místech ani nemluvě. Šlo o to svázat společným programem ruce reakčním živlům, nacházejícím stále ve větší míře útočiště ve vznikajících organizacích DS, postavit všechny tendence směřující proti tomuto programu mimo rámec Národní fronty, vytvořit výhodnější podmínky boje proti sabotérům lidově demokratických principů. A utužením spolupráce v rámci Národní fronty od shora až dolů posílit demokratické elementy v DS, získat ke spolupráci vrstvy setrvávající dosud v pasivitě a izolovat živly reakční.

Po počátečním rozběhu v březnu a v dubnu 1945 došlo brzy v činnosti Přípravného výboru NF na Slovensku ke stagnaci. Proklamované sjezdy rolnictva a mládeže nebyly svolány (viz dokument č. 186), společný program nebyl vypracován, i když je možno se domnívat, že košický vládní program, přijatý všemi stranami, po-

moc ľudu a možnosť plného a slobodného kultúrneho rozvoja. Z národných výborov vybudujte demokratické orgány spravodlivej ľudovej moci! Vylúčte strannícke rozhodovanie!

Nepripusťte, aby sa do národných výborov vlúdili ľudia nečestní, zradcovia, podvodníci a karieristi! Odstráňte z úradov, z národných výborov, z verejného života a zo svojich organizácií všetkých protidemokratických reakčných činiteľov.

O b ě a n i a !

Ochotne a disciplinovane plňte nariadenia národných výborov a Slovenskej národnej rady. Národné výbory — to sú vaše orgány, vzišlé z ľudu pre ľud. SNR — to je vaša vláda. Vláda demokratického slovenského národa.

Č len o v i a D e m o k r a t i c k e j s t r a n y a K o m u n i s t i c k e j s t r a n y S l o v e n s k a !

Postupujte všade v duchu kamarátskej a čestnej spolupráce. Prifahujte k spolupráci všetkých poctivých a uvedomelých Slovákov. Dohodnite sa na spoločnom postupe v národných výboroch a všetkých demokratických ustanovizniach slovenského ľudu.

B r a t i a v o b s a d e n ý c h k r a j o c h S l o v e n s k a !

Upevnite svoju jednotu v neľútostnom boji proti fašistickým utlačovateľom. Aj vy prehľbte Národný front Slovákov utvorením jeho spoločných orgánov shora až dolu. Tvorte svoje jednotné Národné výbory. Rozšírte slávny boj partizánskych skupín, bite nepriateľa, ničte jeho sily.

S l o v á c i !

Dnes oznamujeme slovenskému ľudu z oslobodených i z obsadených ešte krajov svoje odhodlanie prehľbiť spoluprácu Komunistickej strany Slovenska a Demokratickej strany. Upevníme národný front, aby sme urýchlili porážku nemeckého fašizmu a spoločne podložili základy pre výstavbu demokratického štátu, utvoriť pevnú organizáciu Národného frontu shora až dolu.³ V tomto duchu sme sa shodli založiť popri jednotných odborových organizáciách jednotný Sväz slovenského roľníctva a slovenskej mládeže.

Jednotne a svorne sme započali boj za slobodu, ktorý vyústil v slávne povstanie slovenského národa. Za pomoci osloboditeľskej Červenej armády, ruka v ruke tento boj víťazne dobojujeme a spoločnými silami vybudujeme lepšiu, spravodlivejšiu, ľudovo-demokratický život na Slovensku.

Uvedomte si všetci bez rozdielu: Sme všetci Slováci, bratia, i keď sme jedni v strane komunistickej, druhí v demokratickej. Nesmie sa stať, aby sme pre malicherné spory strannícke zabudli na boj s nepriateľom nášho národa, Nemcom a Maďarom.

N e c h ž i j e s l o b o d n é S l o v e n s k o v n o v o m d e m o k r a t i c k o m Č e s k o - s l o v e n s k u !

Prípravný výbor Národného frontu.

Za Komunistickú stranu Slovenska:

Julo Ďuriš, Edo Friš, Karol Bacílek, Ján Púll.

Za Demokratickú stranu:

Fedor Hodža, Ivan Pietor, mjr. Milan Polák, Tomáš Tvarožek.

LAMS Martin. Sbíрка letáků. Tisk.

skytoval ke spolupráci v rámci NF dostatečnou programovou základnu. Po přenesení ústředních orgánů z Košic do Bratislavy došlo k obnovení porad v rámci ústředního orgánu NF na Slovensku až koncem června 1945. Zastoupení v Národní frontě zůstalo omezeno pouze na politické strany. Pro odpor představitelů Demokratické strany nebyli přibíráni k poradám ani v Košicích, ani později zástupci masových organizací, třebaže v původních dohodách z března 1945 DS na tento požadavek komunistické strany závažně přistoupila.

³ Směrnice pro vytvoření orgánů Národní fronty i v okresech a místech vydal Přípravný výbor NF koncem března 1945. [Viz dokument č. 186.] Orgán KSS „Pravda“ komentoval vytvoření Přípravného výboru NF a vydání společného svolání 22. 3. 1945 v úvodníku „Národní front je trvalou potřebou“, jehož autorem byl J. Ďuriš. V úvodníku byl akcentován zejména program vytvoření organizace Národní fronty shora až dolů.